

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/1984	10 juni 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 40/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

P.J. Duijn
Commodore

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/1984 d.d.
10 juni 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

Intern:

HMID

HSV

HMA

HPEA

MA-D

Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHЕ FEDERATIE

40/93

(Afgesloten 101600 JUN 1993)

Kroatië

De Kroatische president Tudjman heeft in een brief aan de Secretaris-Generaal van de VN, Ghali, ingestemd met de stationering van internationale waarnemers aan de Kroatische grenzen met Bosnië-Herzegovina en "Joegoslavië". Hij sprak zich echter tevens uit voor legering van waarnemers aan de Bosnische grenzen met Servië en Montenegro. Zoals bekend hebben Servische en "Joegoslavische" leiders dit voorstel de afgelopen weken reeds verworpen, al heeft de Montenegrijnse leiding er wèl mee ingestemd. Kennelijk wil Tudjman nog eens publiekelijk zijn positieve opstelling ten aanzien van de VN-bemiddeling aantonen en zich distantiëren van de opvatting dat de Bosnische Kroaten in feite in nauwe samenwerking met Zagreb streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina en aansluiting van de "Kroatische" gebieden in die republiek bij Kroatië zelf. Hij kan overigens zijn toezegging inzake internationale waarnemers weer herroepen wanneer de Servische zijde blijft weigeren eveneens daarmee in te stemmen.

De autoriteiten in de Krajina, de "Servische" gebieden in Kroatië, hebben opnieuw een algemene mobilisatie afgekondigd. Zij stelden te vreezen dat de Kroatische strijdkrachten door offensieve operaties tegen de Krajina het voor 19 en 20 juni a.s. uitgeschreven referendum over staatkundige vereniging met de Bosnisch-Servische republiek willen trachten te verhinderen. Inderdaad zijn er aanwijzingen voor een geleidelijke Kroatische militaire opbouw, met name rond UNPA-zuid. Vooralsnog wordt echter aangenomen dat de Kroaten het referendum zullen aangrijpen als bewijs dat de autoriteiten van de Krajina een oplossing van het etnische conflict binnen het Kroatische staatsverband afwijzen, in weerwil van het vorig jaar overeengekomen VN-vredesplan voor Kroatië. Mede met het oog op de te verwachten negatieve gevolgen van een militair optreden voor haar internationale aanzien zal de Kroatische regering met eventuele offensieve operaties waarschijnlijk in ieder geval willen wachten tot na het verlopen van het mandaat van UNPROFOR op 30 juni a.s. Overigens is niet ondenkbaar dat de betreffende Servische aankondigingen met name bedoeld zijn om de bevolking te doordringen van de noodzaak van het aanstaande referendum.

EG-bemiddelaar Owen heeft op grond van de oplopende spanningen rond de Krajina gesteld een oorlog tussen Servië en Kroatië te vreezen. Kennelijk houdt hij er rekening mee dat eventuele Kroatische offensieve operaties tegen de Krajina "Joegoslavische" tegenacties zullen uitlokken. Dergelijke reacties zouden echter naar verwachting in eerste instanties relatief kleinschalig zijn en zich met name richten op de streken waar beide landen aan elkaar grenzen, te weten UNPA-oost (oost-Slavonië) en het Prevlaka-schiereiland aan de zuidpunt van de Kroatische exclave rond Dubrovnik. De "Joegoslavische" militaire top heeft herhaaldelijk melding gemaakt van Kroatische provocaties rond (het onder VN-toezicht gedemilitariseerde) Prevlaka, dat strategisch gelegen is aan de uitgang van de "Joegoslavische" marinebases in de baai van Kotor.

Zoals reeds eerder gemeld, willen de Bosnische en Kroatische Serviërs na afloop van het genoemde referendum, op 28 juni a.s., in een gezamenlijke parlements-zitting nadere invulling geven aan de voorgenomen staatkundige aaneensluiting. Vol-

[REDACTED]

gens de Chef Staf van de Bosnisch-Servische strijdkrachten, Milovanovic, ligt het in de bedoeling op de genoemde datum een koninkrijk uit te roepen onder Tomislav Karadjordjevic, lid van het vooroorlogse Servische koningshuis. Mogelijk wordt aan hem de voorkeur gegeven boven de "officiële" kroonpretendent Alexander, omdat deze zich de afgelopen jaren heeft geïdentificeerd met de oppositie tegen de Servische president Milosevic en vergeefs heeft geijverd voor diens aftreden. Voor de datum van 28 juni kan zijn gekozen omdat op die dag de voor het Servische nationale bewustzijn van essentieel belang geachte slag in Kosovo tegen de Turken (1389) wordt herdacht. Eerder was de politieke leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, genoemd als mogelijke kandidaat voor het presidentschap van de nieuwe staat, maar diens kansen zijn vermoedelijk verslechterd door de recente wrijvingen tussen hemzelf en de Servische politieke leiding. Een eventueel herstel van het Servische koningshuis zal populair zijn in Servisch-nationalistische kringen.

Bosnië-Herzegovina

De Bosnische regering heeft gesteld alsnog in te stemmen met de resolutie van de Veiligheidsraad van het afgelopen weekeinde, die UNPROFOR het recht geeft desnoods geweld te gebruiken tegen aanvallen op de "beveiligde steden" die de Raad reeds eerder had uitgeroepen, te weten Bihac, Sarajevo, Tuzla, Gorazde, Zepa en Srebrenica. Eerder hadden Bosnische toppolitici de betreffende resolutie verworpen, omdat zij zou neerkomen op legitimering van de Servische agressie in de republiek en op het instellen van "reservaten" voor de Moslim-bevolking.

Vermoedelijk hebben bij de ommezwaai van de Bosnische leiding twee factoren een rol gespeeld. President Izetbegovic heeft eerder deze week onderstreept dat er geen alternatief bestaat voor aanvaarding van de resolutie, zo lang de internationale gemeenschap niet bereid is tot een grootschalige interventie om de Servische veroveringen in Bosnië-Herzegovina terug te draaien en de Moslims de militaire middelen missen om dit zelfstandig te doen. Een ander punt van overweging zal zijn geweest dat de genoemde Veiligheidsraadresolutie in de Moslim-visie in beginsel toch nog uitzicht kan bieden op zo'n interventie. Zo kan, zoals gemeld, aanhoudend Servisch geweld tegen de "beveiligde gebieden" leiden tot een directe militaire confrontatie tussen de Bosnisch-Servische eenheden en UNPROFOR. Daarnaast moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat Moslimeenheden eigen (burger-)doelen of leden van UNPROFOR, belast met de beveiliging van de betreffende gebieden, onder vuur nemen om een dergelijke escalatie van de strijd uit te lokken, zeker als de Serviërs hiervoor verantwoordelijk kunnen worden gesteld.

Overigens heeft de Bosnische leiding haar instemming afhankelijk gesteld van een aantal voorwaarden. Zo zou de Veiligheidsraad in een nieuwe resolutie moeten onderstrepen dat uitvoering van het Vance/Owenplan het uiteindelijke doel van de vredesinspanningen blijft. Ook zouden de steden volgens de Bosnische regering "economisch levensvatbaar" moeten zijn en gevrijwaard moeten worden van (Servische) artilleriebeschietingen; de "beveiligde zones zouden derhalve een relatief groot gebied rondom de steden moeten omvatten. In een eerder stadium had Izetbegovic reeds de wens geuit dat de steden via door de VN te beveiligen corridors zouden worden verbonden. In het geval van Bihac, gelegen in het uiterste westen van de republiek, zou een gedemilitariseerde corridor naar de steden aan de Bosnisch-Servische grens grotendeels door "Servisch" grondgebied voeren. De genoemde eisen impliceren dat de Serviërs veroverd gebied zouden moeten opgeven en zijn derhalve onmogelijk te vervullen.

De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft overigens als eis uitgesproken dat zich in de "beveiligde steden" onder geen enkele voorwaarde Moslim-eenheden mogen bevinden. Aangezien "de Bosnische staat niet meer bestaat" heeft het Bosnische leger volgens Karadzic ook geen bestaansrecht meer. Deze uitspraak houdt

[REDACTED]

waarschijnlijk mede verband met het feit dat zich volgens de Serviërs in de onder VN-toezicht gedemilitariseerde Moslim-stad Srebrenica nog steeds gewapende Moslim-strijders bevinden.

In de gevechten met Bosnische (Moslim-)troepen bij Travnik (centraal-Bosnië) hebben de Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO) aanzienlijke verliezen geleden. Volgens hun politiek leider Boban zouden Kroatische burgers zijn gemarteld en vermoord door de Moslims. Boban heeft de internationale gemeenschap verzocht er bij de Moslims op aan te dringen een staakt-het-vuren in acht te nemen en ook officieel hulp van de Kroatische regering gevraagd.

Opvallend was dat een aantal Kroaten, ook combattanten, zich tot het Bosnisch-Servische leger heeft gewend voor bescherming tegen de Moslims. Dit geeft voedsel aan de al langer bestaande vrees van Moslim-zijde dat de Bosnische Serviërs en Kroaten, die beide, in tegenstelling tot de Moslims, een verregaande decentralisatie van gezag en een feitelijke opdeling van Bosnië-Herzegovina langs etnische lijnen voorstaan, in toenemende mate samenwerken. Een intensivering van de Kroatisch-Servische samenwerking is denkbaar in de door hen niet onderling betwiste delen van Bosnië-Herzegovina, maar waarschijnlijk zal onverminderd sprake blijven van onderlinge strijd daar waar de strategische belangen onverenigbaar zijn. Zo is recentelijk gemeld dat de Serviërs aanvullende eenheden hebben overgebracht naar de omgeving van Brcko in het Sava-dal aan de grens tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Zij blijven proberen een corridor te consolideren en mogelijk uit te bouwen tussen de door hen gedomineerde gebieden in het oosten en het westen van Bosnië-Herzegovina. De Kroaten zullen deze pogingen blijven proberen te doorkruisen, met name omdat anders een directe verbinding bestaat tussen "Joegoslavië" en de "Servische" gebieden in Kroatië zelf.

Overigens wordt Travnik onder het Vance/Owenplan toegewezen aan de Kroaten. De Moslims hebben derhalve met hun operaties rond die plaats het plan geschonden. Daarnaast lijken zij zich inderdaad schuldig te hebben gemaakt aan pogingen tot "etnische zuiveringen" jegens de Kroaten. De melding onderstreept eens te meer dat de etnische verhoudingen in Bosnië-Herzegovina inmiddels zodanig verslechterd zijn, dat op langere termijn de kans op behoud van de republiek als staat van twee, laat staan drie, bevolkingsgroepen uiterst klein is.

Izetbegovic heeft enkele dagen geleden bekend gemaakt dat de Bosnische CGS Halilovic met onmiddellijke ingang is vervangen door het hoofd van de afdeling strategische planning van de Bosnische generale staf, Delic. Halilovic blijft deel uitmaken van die staf, maar staat in de hiërarchie nu op de vierde plaats achter Delic en zijn twee plaatsvervangers. Ook minister van Binnenlandse Zaken Pusina is vervangen; zijn opvolger is het voormalige hoofd van politie in Sarajevo, Alispahic. Evenals Halilovic blijft ook Pusina een functie vervullen in de Bosnische leiding, te weten die van adviseur van Izetbegovic voor binnenlandse aangelegenheden.

Delic was tot voor kort bevelhebber van de Bosnische strijdkrachten in de regio Visoko (ten noordwesten van Sarajevo). In die periode heeft hij de reputatie opgebouwd van een bekwaam en gerespecteerd commandant, in tegenstelling tot Halilovic. Deze werd verantwoordelijk gesteld voor het tekort aan discipline in de Bosnische strijdkrachten en het uitblijven van militaire successen tegen de Serviërs en was derhalve bij de Bosnische bevolking en strijdkrachten niet populair. Ook heeft Delic in die periode harmonieus samengewerkt met de HVO. Zoals tijdens de gevechten rond Mostar vorige maand bleek, had Halilovic daarentegen juist in toenemende mate een gespannen relatie met de HVO-leiding. Delic heeft inmiddels bekend gemaakt dat hij zijn eenheden rond Travnik bevel heeft gegeven de strijd tegen de HVO te staken. Verder verzocht hij de HVO eveneens een staakt-het-vuren in acht te nemen.

[REDACTED]

De benoeming van Delic geeft aan dat de Moslim-leiding onderkent dat voortgezette samenwerking met de Kroaten van levensbelang is voor het staatkundig voortbestaan van Bosnië-Herzegovina. Zij zal dan ook naar verwachting in de nabije toekomst een meer positieve opstelling innemen ten opzichte van de HVO, die zoals bekend streeft naar meer autonomie voor de "Kroatische" delen van Bosnië-Herzegovina en meer invloed bij de benoeming van (Kroatische) functionarissen in de Bosnische top. Ondanks de ontwikkelingen bij Travnik is denkbaar dat ook de Bosnische Kroaten bereid zullen zijn in bepaalde delen van Bosnië-Herzegovina de samenwerking met de Moslims voorlopig in stand te houden, zo lang dit hun vitale belangen niet aantast. Deze beleidslijn zal waarschijnlijk worden ondersteund door de Kroatische regering, vooral met het oog op de onzekere veiligheidssituatie in Kroatië zelf.

Volgens de Secretaris-Generaal van de Organisatie van de Islamitische Conferentie (OIC) is een groot aantal lidstaten van de OIC bereid troepen bij te dragen aan UNPROFOR. Zoals bekend had de Veiligheidsraad het afgelopen weekeinde in het kader van de bovengenoemde resolutie ook gevraagd om additionele troepen voor de VN-vredesmacht. Vrijwel alle landen die nu aan UNPROFOR eenheden leveren, hadden in een eerder stadium reeds laten weten niet bereid of in staat te zijn tot een additionele bijdrage. De OIC heeft de afgelopen maanden scherpe kritiek geuit op de in haar ogen passieve houding van de internationale gemeenschap ten opzichte van het conflict in Bosnië-Herzegovina, die volgens recente OIC-resoluties feitelijk neerkomt op het aanvaarden van de resultaten van de Servische agressie.

Kosovo

De bevelhebber van de Albanese strijdkrachten, Ilia, heeft gedreigd de etnisch-Albanese bevolking van de naburige Servische provincie Kosovo te bewapenen indien de Serviërs, zoals Ilia zei te verwachten, na het beëindigen van de strijd in Bosnië-Herzegovina en Kroatië zouden overgaan tot "etnische zuiveringen" in Kosovo. Ilia wees erop dat Albanië niet in staat is honderdduizenden vluchtelingen op te vangen en ook niet de mogelijkheden bezit voor offensieve acties tegen "Joegoslavië". Met deze uitlating onderstreept Ilia de bezorgdheid van Albanië over de positie van de etnische Albanen in Kosovo. Zij geeft ook aan dat een eventuele intensivering van de onderdrukking in de provincie vrijwel onvermijdelijk grensoverschrijdende implicaties zal hebben.

Overigens hebben Servische functionarissen gemeld een wapensmokkelroute te hebben ontdekt vanuit Vukovar in oost-Slavonië (Kroatië) via Servië naar Kosovo. Niet duidelijk is wie door de Serviërs hiervoor verantwoordelijk wordt gesteld. Deze melding lijkt ongeloofwaardig, omdat Vukovar volledig door Servische milities wordt beheerst en de route ook verder vrijwel volledig door "Servisch" gebied zou lopen. Bovendien lijkt de route nodeloos omslachtig ten opzichte van meer voor de hand liggende routes door Albanië. Vermoedelijk wil de Servische propaganda op deze wijze eenste meer de berichten van wapensmokkel naar het Albanese verzet in Kosovo illustreren.

Macedonië

De Griekse regering heeft voorgesteld om de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië als VN-lid toe te laten onder de naam "Slavo-Macedonië". Zoals bekend wijst Griekenland erkenning onder de naam "Macedonië" af omdat die aanspraken op Grieks grondgebied zou inhouden. In een eerder stadium had de Griekse regering compromisvoorstellen van de internationale bemiddelaars Stoltenberg en Owen met betrekking tot de naamgeving (Noord- of Nieuw-Macedonië) afgewezen; het wil kennelijk met het jongste voorstel blijk geven van een constructieve opstelling en tevens benadrukken dat Macedonië een Slavische staat is. Het voorstel is echter inmiddels sterk bekritiseerd door Albanië, dat onderstreept dat het geen recht doet aan de Albanese (en derhalve niet-Slavische) minderheid in Macedonië. Om diezelfde reden zal het voorstel vermoedelijk onaanvaardbaar zijn voor de Mace-

~~_____~~

donische regering. Overigens onderstreept de uitlating van de Albanese regering dat zij zich niet alleen in zekere zin mede verantwoordelijk acht voor de Albanen in Kosovo, maar ook voor die in het evenals Kosovo aan Albanië grenzende Macedonië.

Conclusie/voorzicht

De autoriteiten in de "Servische" gebieden van Kroatië hebben de vrees geuit dat de Kroaten gewapenderhand willen voorkomen dat de Serviërs op 19 en 20 juni een referendum houden over staatkundige vereniging met de Bosnisch-Servische republiek. Er is inderdaad sprake van een geleidelijke Kroatische militaire opbouw, met name rond UNPA-zuid. Waarschijnlijk zullen de Kroatische autoriteiten met het inzetten van eventuele militaire operaties echter wachten tot na het referendum en het aflopen van het UNPROFOR-mandaat voor Kroatië. Eventuele Kroatische operaties tegen de Kroatische Serviërs kunnen in eerste instantie leiden tot kleinschalige "Joegoslavische" tegenacties tegen het Prevlaka-schiereiland of in UNPA-oost.

Hoewel de Bosnische (Moslim-)regering voorwaardelijk heeft ingestemd met de instelling van de door de VN uitgeroepen "beveiligde gebieden", zijn de genoemde voorwaarden voor de Serviërs zeker onaanvaardbaar. Karadzic heeft zelfs geëist dat alle Bosnische eenheden zich uit die gebieden terugtrekken. Er zijn geen aanwijzingen dat de Serviërs hun agressie tegen de "beveiligde gebieden" willen opgeven. Ook blijven zij streven naar consolidering en waar mogelijk verbreding van een oost-westcorridor door Bosnië-Herzegovina.

Met de aanstelling van een nieuwe CGS heeft de politieke leiding van de Moslims aangegeven de coalitie met de Kroaten in stand te willen houden. De Bosnisch-Kroatische autoriteiten, die in nauw contact staan met de Kroatische regering, zullen vermoedelijk vooralsnog in bepaalde delen van het land met de Moslims willen blijven samenwerken. Er is echter geen reden om aan te nemen dat de Kroaten hun doelstellingen op de lange termijn hebben opgegeven. In de niet onderling betwiste gebieden is een voortzetting te verwachten van de samenwerking tussen Kroaten en Serviërs, die feitelijk identieke doelstellingen koesteren ten aanzien van de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina. Gezien de onverenigbare strategische en politieke doelstellingen tussen de etnische groeperingen blijft het op lange termijn uiterst onwaarschijnlijk dat Bosnië-Herzegovina kan worden behouden als staat van twee, laat staan drie, bevolkingsgroepen.

Recente uitlatingen onderstrepen dat Albanië zich bezorgd blijft maken voor de etnische Albanen in Kosovo en in toenemende mate ook in Macedonië. Een eventuele escalatie van etnische spanningen in één van deze gebieden zal vrijwel onvermijdelijk grensoverschrijdende implicaties hebben.